

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajovsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 12. julija 1856.

Poduk zastran žrebcev za pleme.

Razglas c. k. deželnega poglavarstva.

Kdor hoče žrebca za pleme rabiti, mora pred vsem drugim gledati, kakošnega rodú da je. Treba je tedaj, kolikor je to mogoče, zvediti, katerih in kakošnih staršev da je žrebec, in sami taki žrebci se bodo smeli spušati, kateri niso staršev različnega plemena. Kar to reč zadene, se ni na to zanašati, kar njih gospodarji govore, ker prav dostikrat sami ne vedó, kakošnega rodú so njih konji, in iz tega se ume samo, da je treba, unajne lastnosti žrebca, ki je za pleme namenjen, toliko bolj natanko pretehtovati.

Žrebci za pleme morajo dalje boljšim kobilam okraja, v katerem se imajo spušati, kar njih život kakor tudi njih možnost zadene, primerni biti. Ume se tedaj, da v krajih, kjer imajo bolj lahke kobile, ne spušajo pretežkih žrebcev, in tudi narobe ne, da namreč ondi, kjer so se konji že nekolike poboljšali in požlahnili, ne rabijo prav slabih žrebcev. V tej reči je treba tedaj svariti, da pretežkih, okornih in sploh taci žrebcev ne spušati, na katerih se znamenja malopridnega plemena razodevajo.

Od žrebca se tirja, da je vsaj toliko izrašen, da se zamore vprihodnje krepek konj upati. Žrebec, kateri ima dopušenje za spušanje dobiti, mora že štiri leta star biti, in toliko ojstreje se mora gledati na to, da se mlajši žrebci za pleme ne rabijo, ker lastniki privatnih žrebcev svojo živino večidel čez moč naganjajo, in jih tako prezgodaj ob moč denejo. To pa zarodu nikakor ne more hasniti.

Žrebec za pleme pa tudi ne smé prestar biti, posebno če pred ni bil spušan. V tej reči se mora na konje navadnega plemena posebno gledati, ker so bili dostikrat že v zgodnji mladosti za delo rabljeni in se toraj zgodaj postarajo in omagajo. Sploh se ne smé nobenemu necesarskemu žrebcu privoljenje za spušanje dati, ki je že čez deset let star in ni bil že pred spušan.

Kar velikost žrebca za pleme utiče, je skušnja pokazala, da majhni žrebci tudi žrebeta le srednje velikosti zarodé. Posebno v krajih, kjer imajo že precej velike kobile, spravi spušanje premajhnih žrebcev rejo kónj na rakovo pot. Treba je tedaj, kar velikost zadeva, posebno na to gledati, da se samo takim žrebcom pravica za spušanje daje, kateri se v velikosti s kobilami skladajo. Tukaj je pa še bolje, če so žrebci večji kakor kobile. Žrebec za spušanje mora saj 15 pestí velik biti. Samo za mlade žrebce, od katerih se more misliti, da bodo še rastle, in kateri se imajo v krajih spušati, v katerih imajo kobile srednje velikosti, se zamore pravica za spušanje dati, ko so 14 pestí in 3 pavce veliki. Tudi bolj veliki žrebci se smejo spušati, če so le sicer velikosti kobil tistega kraja primerni.

Kar život zadene, je gledati, da je žrebec za pleme terdnih nog, to je, da je krepkih kostí. To se dá, kar noge zadene, iz širokosti sprednjih nog koj pod komolcom, iz širokosti zadnjega stegna tam, kjer se z zgornjim stegnom sklepa, iz širokosti spredej na kolenu in posebno skočnega člena, dalje iz širokosti pišala na zadnji plati spoznati. Ozke sprednje persi, plošati obok na persnih stranéh, majhna globočina persnega koša, globoko vdert herbet in križ, ozek

in kratek križ, kakor tudi kratki prečni podaljški lednih vrentene razodevajo malo krepke kosti celega života.

Žrebci tedaj, kateri imajo predrobne noge, ozke persi, ozko postavljene noge, zlo vdert in ozek križ, se ne smejo za pleme rabiti. Pa tudi žrebci težkega in okornega života niso za pleme, in tukaj se mora povedati, da se dajo tudi na težkem žrebcu kosti nog saj poverhi spoznati in da naj se močnejši podaljški kosti dobro razodevajo.

Pri žrebcih za pleme je tudi na primerno rast života dobro paziti. Če ravno dá samo natančno poznanje kónj primerno razmero posamnih delov života spoznati, se dá vendar saj razmera rasti prednjega dela do zadnjega precej lahko določiti. V tej reči se opomni, da so žrebci z nizkim komom (vidermažem), pri katerem je križ več kot en pavec višji, z ozkimi in plošatimi persmi, s stermimi plečmi, z ozko stavo sprednjih nog, večidel v sprednjem delu preslabi; pa tudi nasprotna napaka se dostikrat vidi, posebno pri navadnih žrebcih, kateri imajo debelo glavo, debel vrat, preveč mesnate pleča, in ozko in dolgo ledje, kratek in ozek križ, ozko stavo nog in pa preslabe zadnje noge, in s tem tudi celi zadnji del preslab v primeri s sprednjim kažejo. Kakor žrebci s spredej popisanim životom niso za pleme, posebno če ozke persi to neprimerno očitno razodevajo, enako se tudi žrebci s slabim zadnjim delom, pri katerih je križ dostikrat več kot za en pavec globočje kakor kom, ne smejo spušati, in na to je toliko bolj paziti, ker se žrebci tacega života pri poverhnem ogledovanju za priprave spoznajo, kar je pa za zarod kaj škodljivo. (Konec sledí.)

Veliki zbor nemških kmetijskih in gojzdnih gospodarjev v Pragi.

Vodstvo tega zbora nam je željo razodelo, naj bi tudi v našem listu povedali: kdaj bo in kako bo omenjeni zbor v Pragi. Radi mu vstrežemo in častitim bravcem naznamimo sledeče:

Zbor bo terpel od 7. noter do 17. septembra; v posebnem razpisu so imenovane že vse reči, od katerih se bo zbor menil; vodstvo prijazno vabi vse kmetijske in gojzdne gospodarje iz ktere koli dežele, naj pridejo v zbor. Zapisovali se bojo deležniki zbora perve dni, to je, 5., 6. in 7. sept. koj na kolodvoru železnice, potem pa v sobi Klementineja; kdor se zapiše kot deležnik zbora, odraja 6 gold.; ondi prejme vse darila, ki bojo podeljene v spomin slovesnega zbora, in pa vse spise, ki zadevajo zborne zadeve. Kdor želi, da mu odbor poprej poskerbí stanovanje, naj mu piše to zadnji čas do 15. augusta pod nadpisom: „An das festordnende Comité in Prag N. C. 790—2“; odbor mu bo poskerbel stanovanje kar bo moč dober kup. Občni zbori bojo v veliki dvorani duhovnega semenišča v Klementineji, drugi posebni zbori pa v družih šolskih sobah ravno tega poslopja. V nedeljo zvečer, 7. sept. je prvi shod v sobi, imenovani „Reunionssaal“; prvi občni zbor je v ponedeljk, 8. sept. od 12. do 2. ure popoldne so zbori posamnih oddelkov, v ktere se bojo družtveniki zbrali in pretresali ta ali uni del kmetijstva ali gojzdnarstva; v torek je občni zbor od 8. do 10. ure; potem grejo vsi ogledavat

razstavo kmetijskih in gojzdnih pridelkov; v sredo grejo kmetovavci ogledavat cesarsko kobiljstvo v Kladrub, gojzdnarji pa gojzde kneza Fürstenberga v Pirglicu in druge cesarske gojzde; kdor pa želi v mestu ostati, temu se bojo ta dan razkazale znamenitosti zlatega Praga; v četrtek je spet občni zbor od 12. do 2. ure, zvečer pa se bo obhajala veselica, ki jo bo pražko mesto napravilo svojim gostom; v petek spet občni zbor in zbori posamnih oddelkov; v saboto 13. sept. grejo zborniki spet po okolici pražki ogledavat gospodarstva in gojzde. — Iz tega se vidi, kako prijetno bo pretekel ta teden v vzajemnem podučnji, ktero pa tudi brez družih veselíc ne bode; prijazno bo vsakdo sprejet in priložnost bo imel viditi mnogo imenitnost.

Gospodarske skušnje.

(Ogenj v dimniku hitro pogasiti). Kadar v dimniku (rajfenku) gorí, se zamore ogenj hitro in gotovo zadušiti z žveplom. Vsak gospodar naj ima zmiraj sajen funt drobno zmletega žvepla pripravljenega, zraven naj še primeša en lot strelnega prahu (pulfra), in vse skup naj ima v zapečateni steklenici (flaški) spravljeno. Ako se nesreča primeri, da začne v dimniku goreti, ni nič drugega treba kakor s strelnim prahom zmešano žveplo pod dimnikom na ognjišču ali kjer si bodi pripravnem mestu raztrositi in potem zažgati. Berž ko pa si žveplo zažgal, pojdi stran, ker žvepleni puh se vleže na pljuča. Kakor hitro začne goreče žveplo v dimnik puhteti, v malo minutah ogenj vgasne.

Natoroznanski pomenki.

Natoroznanstvo sedaj in nekdanj.

Po H. Sander-u poslovenil M. Verne.

K svetu, ki je modro napravljen, gré tudi kar merčes in strup imenujemo. Če so nekdanj vse to za kazen Božjo, za nepotrebne in škodljive stvari imeli, ni bila narava, temuč neznanost narave in pomanjkanje gotovih skušinj krivo te nespametne misli. Sram jih je bilo nekdanj, se ponižati do mergolincov. Terdili so, da so le izveržek narave; pre-mišljevali jo, so za posvetno, prazno delo imeli; ogledovali je niso, temuč domá za mizo so kovali domišljije o stvaréh, ki jih niso poznali; pričkali so se, kako visoko se svet nad nami širi, če je kje kakošen prazen kraj ali ne — svet pa okrog sebe, rastline, živali, rudninstvo in toliko stvari, ki so več kot učene kvante, ki naravnost v človeško življenje segajo in nas z gotovimi napravami in zavezami soznanujejo, ki očitno kažejo, da iz Narvikšega uma izhajajo — so nekdanj popolnoma v nemar puščali. Človek se čudi vedno le nad tem, kar je veliko in sosebno. V Grenlandijo so se vozili in somu mast iz telesa rezali, na slonih jahali, krokodile raztelesovali, po velbljude v Arabijo hodili in jih v glediščih kazali, kožo kačje velikanke (Boa) natlačevali, z narstrupenišimi stvarmi igrali, — al da bi se pa bili ponižali do červička v prahu, do plesnjevine, do napolživali, je bilo treba posebnih spodbadkov, prej ko se je duh naravoslovja in občjega preiskovanja obudil. Prihranjeno je bilo to našemu stoletju. Vsaka okrajna narave ima sedaj svoje pazitelje, svoje prijatle. Nožica narmanjšega červiča se tako natanko preiskuje kakor somove nosnice. Zdaj imamo popis narave ali prav za prav svojih znajdb v nji, in ta popis se množi od dné do dné. Po spoznanih lastnostih te in une stvari v naravi se ravnamo v svojih boleznih, na polji in na vertih. Čeravno vsaka znajdba živaloznanstva in rastlinoslovja človeka ne obogati, — mu je vsaj nova priložnost, vsegamogočnost in dobroto Božjo občudovati, svoje moči nad delimi narave uriti, bliščečo milino reda, delavnosti, soglasja, dobrotljivosti in nar pristojniše zveze povsod gledati. Vsaka človeška duša, če ni popolnoma vodena, vživa to hrano z radostjo in se ž njo krepcá. Tudi množica merčesov, naj si bodo majhni, malovredni, navadni,

obilni, zaničevani in sovraženi kolikor hočejo, je predmet, s katerim bojo glava naravoslovca, dletvo umetnika in čopič slikarja še dolgo opraviti imeli. Dandanašnji se polnijo bukve in nabirke z živalicami, o katerih so Aristotel in veliko tisuč učenih mož za njim menili, da iz kakošnega gnjilega trupla izhajajo, in so jih zato za smet in zveržek narave imeli.

Narava se poslužuje merčesov, da zrak in zemljo vse nesnage čisti. Veliko tisuč plemen takih majhnih živalic je napravila. Ker večidel le majhne ostanejo, jim je čudno rodovitnost dala. V vsak del sveta, v vsako okrajno je lastne plemena djala. V njih majhnem telesu je mnogo mušic napravila, ki živalici veliko urnost in gibljivost dajejo. Večemu delu merčesov je dala silno močen duh, ki jih na vse kraje vodi, kjer narava njih službe potrebuje. Na glavi jim je čuda oči napravila, s katerimi vsako za se dobro jed in vsako nevarnost, ki jim žuga, lahko zapazijo. Njih čeljusti, njih zobé, njih žrela, njih vertovnike, njih rivece, njih klešče, njih bodila, njih noge, njih parklje, njih škarje in vse ude telesa je tako nježno, tako umetno, tako neposnemljivo vstvarila, da so pri vsi svoji mičnosti vendar v stanu svetu v mnogoversten prid biti. Po toliko različnih in silno znamenitih dôbah in čudnih premembah jih vodi, da bi bili že zastran tega od nekdanj oči naravoslovcev mikati imeli. Večjo umetnost, ročnost, in več zvijač, previdnosti in skerbí jim je dala ko večim živalim. Na telesih nar večih žival jim je stanovanje napravila, in nasproti spet grozovito velike stvari stvarila, da te majhne živalice žrejo. Njih nenapasljivi lakoti je vse na svetu podvergla, in, ovirati jih, se spet vsih pervín in prememb v naravi posluži. Nekterim je dala peruti, in nekterim neperutenim po več sto nog. Z merčesi redí veliko tisuč ljudi, in včasih ji je eno samo pleme zadosti, da cele dežele z revšino in ubožtvom napolni. Od vseh ljudi, rastlin in žival terja vsakdanji davk v živež teh stvari, in nasproti morajo one za vse tiste delati, ki po njih terpé. Pozimi pokoplje večidel merčesov; ko se pa o sončni vročini povsod rastline in trohnječe trupla prikažejo, jih pošlje spet brez števila veliko. Veliko tisuč jih pustí v miru in pokoji med seboj živeti, med katerimi pa užgè nepotolajljivo sovražstvo. V mnogih razdene nektore dele, kakor hitro jih več ne potrebujejo; pri nekterih pa dela, da jim noge zmiraj priraščajo. Nektore plemena kinči s cveticami, s perjanicami, z zercali, z očmi, z biseri, z narisi, z barvitim prahom, z zlatom in z vsakoverstnimi živimi barvami; nektore pa sili, si iz svoje hrane nekakšno ogrinjalo, nekakšno slabo pohištvo napravljati. (Dalje sledí.)

Ozir po domačii.

Popis bistrške doline na Notrajskem.

Res žalostno je potovati po terdem Krasu. Kamor se človek ozre, malo drugega vidi ko kamenje. Travniki, hribi in doline, vse je s kamenjem obsejano. Tù se ti dviguje mogočna skala podobna siromakovi hišici, tam reži na te druga kakor divja zver, — tam pelje cesta pod hribom in nad tabo stoji strašno skalovje in žuga ti se na te podreti. Namesto da bi bile gore zeléne in z drevjem obrašene, so bele kakor da bi bile s snegom pokrite. In večkrat voznika srečaš, ki burjo kolne, da mu je voz prekucnila, in ne vé, ali bi za klobukom tekel ali bi šel ljudi iskat, da bi mu pomagali voz vzdigniti. Nehoté si človek v takih okoljšinah misli: oh, kakošna dobrota so pač gojzdi! Ako bi ne bili naši predniki Krasu zelénega plajša vzeli, bi bilo tù zdaj vse drugač.

S takimi in drugimi misli prideš, ako od Postojne proti Reki potuješ do pivške vasi Knežaka. Med visokimi hribi še pol ure hodiš in prideš do Šembij. Sedaj pa v hipu končaš prejšno žalostno premišljevanje, ker nenadoma se prelepa dolina tvojemu očesu odpre. Reka ljubko šumlja po nji; zdí se ti kakor da bi bila s srebernim pasom opasana. Na bregih njenih pa se prostirajo ze-